

Váš dopis značky/ze	Číslo jednací KUJI 81665/2024 OZPZ 1339/2024	Vyřizuje/telefon / e-mail Jana Ehrenbergerová 564 602 508 / ehrenbergerova.j@kr-vysocina.cz	Datum 9. 9. 2024
---------------------	--	---	---------------------

Návrh opatření obecné povahy veřejnou vyhláškou

Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor životního prostředí a zemědělství, jako věcně i místně příslušný orgán ochrany přírody a krajiny (dále jen „krajský úřad“) podle ustanovení § 77a odst. 5 písm. g) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně přírody“) podle § 171 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), navrhuje v souladu s ustanovením § 13h odst. 2 zákona o ochraně přírody toto

OPATŘENÍ OBECNÉ POVAHY

kterým se

**stanovují bližší podmínky uplatňování Zásad regulace pro bolševník velkolepý
(*Heracleum mantegazzianum*) na území Kraje Vysočina**

Článek 1

Předmět úpravy

1.1 Krajský úřad tímto opatřením obecné povahy stanovuje podle ustanovení § 13h odst. 2 zákona o ochraně přírody bližší podmínky uplatňování Zásad regulace pro bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) v České republice (dále jen „zásady regulace“)¹ - viz též Věstník MŽP srpen 2023, částka 7.

¹ Jejich kompletní znění dostupné na: <https://invaznidruhy.nature.cz/zasady-regulace>

1.2 V souladu se zásadami regulace je dlouhodobým cílem úplné vymýcení (eradikace) tohoto druhu na území ČR a tímto opatřením obecné povahy jsou stanoveny priority postupu pro dosahování tohoto cíle na území Kraje Vysočina ve správním obvodu krajského úřadu.

1.3 V souvislosti s prováděním stanovených opatření k odstranění bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) se tímto opatřením současně uděluje výjimka dle § 43 odst. 1 zákona o ochraně přírody a souhlas dle § 44 odst. 4 a dle § 37 odst. 2 zákona o ochraně přírody. Ustanovení § 4 odst. 2 a § 56 zákona o ochraně přírody tímto opatřením obecné povahy není dotčeno.

Článek 2 Vymezení území

Toto opatření obecné povahy se vztahuje na celé území Kraje Vysočina s výjimkou území Chráněných krajinných oblastí Žďárské vrchy a Železné Hory a území národních přírodních rezervací a národních přírodních památek a jejich ochranných pásem.

Článek 3 Provádění opatření k regulaci bolševníku velkolepého

3.1 Při eradikaci bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) se postupuje v souladu s kap. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4. a 4.7.5 zásad regulace. Především je nutné:

- a) Bolševník a jeho porosty eradikovat mechanicky či chemicky nebo kombinací obou metod. Přednostně je třeba řešit rostliny či porosty s významným rizikem dalšího šíření (podél cest, vodních toků atp.). Chemické zásahy je třeba provádět v souladu s rostlinolékařskými předpisy².
- b) Mechanické a chemické zásahy provádět ve vegetační době. Eradikaci rostlin je nutno provádět nejpozději do doby květu. Při zjištění kvetoucích rostlin je nutno květenství důkladně zlikvidovat (optimálně spálit) včetně semen tak, aby nedošlo k rozsypání a šíření semen. Samotné useknutí a ponechání nezralých okolíků na lokalitě není dostatečným opatřením, protože i nezralá semena jsou schopna dozrát a na jaře příštího roku vyklíčit.
- c) Eradikace bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) nebude prováděna prostřednictvím pouhého odstraňování okolíků nebo pouhého kosení/pastvy – tyto metody jsou bez kombinace s dalším účinným opatřením nedostatečné a neefektivní.
- d) Postup managementu (prioritizace zásahů) musí splňovat následující kritéria:
 - postupovat podél toků po proudu,
 - přednostně odstranit rostliny v místech s vysokým rizikem dalšího šíření (podél dopravních koridorů atp.),
 - postupovat od okraje výskytu po centrální lokalitu (popř. odstraňovat nejprve drobnější, okrajové či izolované výskyty),

² Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, v aktuálním znění

- pokud není možné rostliny zlikvidovat, omezit alespoň produkci semen (odstranění okolíků a jejich spálení).
- e) Kontrolovat místo, kde byla opatření provedena, v následujícím roce i v dalších letech. V souladu se zásadami regulace odstraňovat všechny následně zjištěné rostliny.
- f) V rámci realizace stavebních činností, provádění terénních úprav či zemních prací je nutné dbát, aby nedocházelo k šíření bolševníku velkolepého.

3.2 Ten, kdo opatření k odstranění jedinců bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) provedl, předá vhodnou formou (např. e-mailem na posta@kr-vysocina.cz) krajskému úřadu informaci o termínu, místě a rozsahu provedení zásahu (místo, termín, počet odstraněných jedinců či plocha, na které byl zásah proveden, atp.).

3.3 Opatření k odstranění jedinců bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) provádí dle §13j odst. 4 v rámci běžné péče o pozemek uživatel pozemku. Není-li takového uživatele pozemku, odpovídá za provedení těchto opatření vlastník pozemku.

3.4 Neprovede-li uživatel pozemku, popřípadě jeho vlastník, tato opatření, neprovede-li je v souladu se stanovenými podmínkami, není-li schopen provedení těchto opatření zajistit, nelze-li to na něm spravedlivě požadovat nebo vyžaduje-li provedení těchto opatření činnost přesahující rámec běžné péče o pozemek, může provedení těchto opatření zajistit krajský úřad, a to sám nebo prostřednictvím jiného ve smyslu § 68 odst. 4 zákona o ochraně přírody následujícím postupem:

- a) Krajský úřad písemně vyzve uživatele či vlastníka konkrétního pozemku, na němž byl zjištěn výskyt bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*), k provedení nezbytných eradikačních opatření, zároveň v této výzvě uvede přiměřenou lhůtu pro možnost projevu vůle dotčeného vlastníka či uživatele pozemku provést nezbytná eradikační opatření.
- b) Neobdrží-li krajský úřad do konce lhůty stanovené ve výzvě dle bodu a) písemný projev vůle uživatele nebo vlastníka provést nezbytná eradikační opatření, je v souladu s § 13j odst. 4 zákona o ochraně přírody oprávněn tato opatření provést sám.

3.5 Je-li to účelné, vyzve krajský úřad uživatele či vlastníky pozemků, na kterých byla provedena eradikační opatření, postupem obdobným jako v čl. 3.4, aby dohodnutým způsobem zajistili opatření k obnově dotčených ekosystémů, případně k následné péči o pozemek, popř. taková opatření učiní sám.

3.6 Při zjištění výskytu bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) je nutno toto zjištění hlásit krajskému úřadu včetně dat o lokalizaci (katastrální území / obec, GPS souřadnice atp.), popř. velikosti zjištěného porostu bolševníku (ks, metry čtvereční). Tuto povinnost lze splnit prostřednictvím zadání údajů do Nálezové databáze ochrany přírody spravované Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, popř. prostřednictvím aplikace BioLog či iNaturalist.

Článek 4

Priority regulace bolševníku velkolepého

V rámci regulace (a úplné eradikace) bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) se v rámci územní působnosti krajského úřadu stanovují tyto časové a územní priority:

Priorita 1

Na území evropsky významných lokalit, maloplošných zvláště chráněných území a jejich ochranných pásem:

- a) zahájit eradikaci bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) v souladu se zásadami regulace nejpozději do 1 roku od zjištění jeho výskytu.
- b) krajský úřad předá vlastníkům či uživatelům pozemků uvedených v bodu a) aktuální údaje o zjištěném výskytu bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*).

Priorita 2

nejpozději do 2 let od vyhlášení tohoto opatření obecné povahy:

- a) zahájit eradikaci bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) na pozemcích, na nichž je umístěna dopravní a technická infrastruktura (zejména silnice, železnice, místní komunikace, produktovody, včetně jejich ochranných pásem) a podél vodních toků, způsobem dle zásah regulace,
- b) krajský úřad bude předávat vlastníkům či uživatelům pozemků uvedených v bodu a) aktuálně dostupné údaje o výskytu bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*).

Priorita 3

nejpozději do 3 let od vyhlášení tohoto opatření obecné povahy:

- a) zahájit eradikaci bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) na pozemcích obcí, kraje a státu, včetně pozemků svěřených do správy jimi zřizovaných či řízených subjektů a organizací, způsobem dle zásad regulace,
- b) krajský úřad bude předávat vlastníkům či uživatelům pozemků uvedených v bodu a) aktuálně dostupné údaje o výskytu bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*).

Priorita 4

nejpozději do 5 let od vyhlášení tohoto opatření obecné povahy:

- a) zahájit eradikaci bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) na všech ostatních pozemcích, způsobem dle zásad regulace,
- b) krajský úřad bude předávat vlastníkům či uživatelům pozemků uvedených v bodu a) aktuálně dostupné údaje o výskytu bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*).

Článek 5 Odůvodnění

Krajský úřad, jako příslušný orgán ochrany přírody podle ustanovení § 77a odst. 5 písm. g) a i) zákona o ochraně přírody, přistoupil k vydání tohoto opatření obecné povahy, kterým je řešena implementace nařízení EP a Rady (EU) č. 1143/2014, o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů, v rámci kterého byla novelou zákona o ochraně přírody (platnost a účinnost novely od 1. 1. 2022) uloženo vlastníkům a uživatelům pozemků a orgánům ochrany přírody realizovat opatření k regulaci vybraných invazních nepůvodních druhů na území ČR. Ministerstvem životního prostředí byly následně v roce 2023 vydány a schváleny Zásady regulace bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) v České republice, které určují na celostátní úrovni cíle, stanovují postupy a vymezují prioritní území pro regulaci konkrétních invazních druhů vedoucích, v závislosti na dopadech daného druhu na životní prostředí i charakteru jeho rozšíření, k uvedené eradikaci, kontrole nebo izolaci populace invazního nepůvodního druhu. Tímto opatřením obecné povahy jsou krajským úřadem ve smyslu § 13h odst. 2 zákona o ochraně přírody stanoveny bližší podmínky uplatňování zásad regulace na regionální úrovni (upřesňuje se postup a povinnosti jednotlivých subjektů v této věci).

V rámci zákona o ochraně přírody byla hlavní činnost, tj. likvidace rostlin bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) popř. jejich porostů, přenesena na vlastníky či uživatele pozemků s jeho výskytem. Tímto opatřením obecné povahy jsou blíže specifikovány vhodné metody k eradikaci bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) a jsou stanoveny časové a územní priority jeho eradikace, zejména s ohledem na dosavadní znalosti jeho rozšíření v Kraji Vysočina a způsob jeho šíření (nejčastěji podél vodních toků a dopravní infrastruktury). Dále byla tímto opatřením obecné povahy uložena obecná povinnost pro všechny osoby informovat o zjištěném výskytu bolševníku krajský úřad, který tyto informace ověří a bude iniciovat řešení. Zároveň je řešena i situace, kdy vlastník či uživatel konkrétního pozemku nebude schopen zajistit eradikaci bolševníku (viz § 13j odst. 4 zákona o ochraně přírody) vlastními silami a prostředky – viz postup dle čl. 3.4 tohoto opatření obecné povahy.

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) patří k nejvýznamnějším invazním druhům rostlin jak v České republice, tak i v evropském měřítku. Značnou pozornost si získal díky svému výjimečnému vzhledu, úctyhodné velikosti a dopadům na biodiverzitu i na lidské zdraví. Pochází z Kavkazu a v současnosti se vyskytuje ve více než 20 zemích Evropy, na severu USA a na jihu Kanady. Pro svůj elegantní a výjimečný vzhled byl dlouhou dobu šířen jako okrasná rostlina, než se od jeho pěstování začalo upouštět kvůli obsaženým fytotoxickým látkám, které mohou u citlivých osob způsobit popáleniny až třetího stupně. Riziko těžkých fotodermatitid snižuje možnosti využití ploch zasažených bolševníkem a zároveň ztěžuje jeho likvidaci, a to i v případě jednotlivých rostlin či malých porostů. Vedle zdravotních rizik byl prokázán jeho negativní dopad na biodiverzitu - spolu s křídlatkami působí z 13 studovaných invazních druhů největší negativní změny ve složení rostlinných společenstev.

S ohledem na uvedené dopady, zejména na biologickou rozmanitost a lidské zdraví, je bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) zařazen na seznam invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na EU (tzv. unijní seznam) podle nařízení EP a Rady (EU) č. 1143/2014, o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů (dále též jen

„nařízení“). Nařízením jsou stanovena přísná omezení při nakládání s tímto druhem (zákazy držení, pěstování, přepravy nebo uvádění na trh a samozřejmě zákaz uvolňování do životního prostředí) a zároveň povinnost členských států zajistit (dle rozsahu rozšíření druhu) opatření k eradikaci či regulaci rozšíření, která zajistí minimalizaci dopadů.

V České republice patří bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) mezi (značně) rozšířené invazní nepůvodní druhy ve smyslu čl. 19 nařízení a § 13h zákona o ochraně přírody a musí tak být předmětem regulace, která bude přiměřená dopadům druhu. V rámci Černého, šedého a varovného seznamu invazních druhů ČR je zařazen do nejpřísnější kategorie, která jako doporučený management uvádí kompletní eradikaci druhu. To odpovídá významnosti jeho dopadů na biodiverzitu i lidské zdraví a v rámci zásad regulace je proto stanoveno jako dlouhodobý cíl jeho postupné odstranění na celém území ČR.

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) se rozmnožuje výhradně semeny. Jedná se o monokarpický druh, který po několika letech ve formě přímenní růžice vykvete a po odplození umírá. Pokud není nijak omezován, dochází k tomu v podmínkách ČR obvykle ve 3. až 5. roce. V podmínkách ČR kvetou rostliny bolševníku od poloviny června do konce července a semena jsou uvolňována od konce srpna do října. Jedna rostlina vyprodukuje obvykle 20 000–30 000 semen (obzvláště vzrostlý jedinec až 100 000), která si uchovávají klíčivost 8 až 12 let. Semenná banka je krátkodobá – většina semen klíčí v prvním a druhém roce a jen 0,1 % semen je schopno přežít 7 let od jejich uložení do půdy. Nicméně i toto nízké procento představuje u průměrně plodné rostliny 20 semen, která jsou i po 7 letech v půdě stále živá. Regenerační schopnost bolševníku je vysoká. Jediný zásah způsobující okamžitou smrt rostliny je přeseknutí kořene v hloubce cca 15 cm pod zemí; pouhé odstranění nadzemní biomasy většinou jen oddaluje věk, ve kterém rostlina vykvete.

Jedinými efektivními způsoby, které jsou v současné době známy k účinné likvidaci bolševníku, je mechanické narušení kořene asi 5-15 cm pod zemí a použití herbicidů.

Přeseknutí kořene asi 5-15 cm pod zemí pod kořenovým krčkem je jedinou čistě mechanickou metodou, která okamžitě zlikviduje rostliny bolševníku, pokud se provede správně. Lze použít na plochách s malou pokrývností a plochou (do cca 500 m²). Při přesekávání musí být kořen přerušen pod kořenovým krčkem. Vyryté kořeny lze ponechat vyschnout na povrchu, u zamokřených lokalit je nutné odstranění z lokality. Z hlediska průchodnosti terénu je nejvhodnější období začátek vegetační sezóny (duben až červen), čímž se lze vyhnout i problematické manipulaci s kvetoucími rostlinami. Metoda je účinná po celý rok, ale pokud se provede před začátkem kvetení, odpadá nutnost likvidace okolíků pálením nezbytná k zabránění vzniku semen na lokalitě. Obdobou vyrývání kořenů je tzv. „jarní vykopávání“, prováděné brzo na jaře motykou, jakmile se rostliny objeví (konec března – duben). Výhodou je, že rostliny jsou malé, kořenový krček sahá pouze 5–10 cm hluboko a riziko potřísnění fototoxickou šťávou je malé. Návštěvu lokality je vhodné zopakovat po několik následujících let (minimálně sedm), dokud se nevyčerpá zásoba semen z půdní semenné banky.

Použití herbicidů, pokud jsou aplikovány správně a ve správnou dobu, je velmi efektivní metodou. Bolševník je citlivý na široké spektrum herbicidů, např. s aktivní složkou glyphosát či triclopyr, použití těchto totálních herbicidů však není nutné, plně dostačují herbicidy selektivní. Selektivní herbicidy působí pouze na dvouděložné rostliny, jimi ošetřené pozemky rychle zarůstají trávou, která

potlačuje mladé rostlinky bolševníku a také zamezuje kolonizaci jinými nepůvodními druhy. Aplikace herbicidů je nejvhodnější v květnu, kdy jsou porosty dobře průchodné, listové růžice jsou již plně vyvinuté, ale rostliny jsou vysoké jen cca 0,5 m. Dochází tak k postřiku listů shora a aerosol se nerozptyluje do širokého okolí. Postřik je lépe aplikovat do doby, než rostliny začnou tvořit květní lodyhu. Později již některé herbicidy na rostliny v obvyklých dávkách nepůsobí a zvýšení koncentrace není vhodné s ohledem na okolní porosty. Aplikaci některých herbicidů je možné provádět také ve stádiu začátku kvetení terminálních okolíků, kdy kvetoucí rostliny po zásahu obvykle nejsou schopné vytvořit semena. Asi za 1-2 týdny po provedeném zásahu je nutná kontrola a aplikace herbicidu na rostliny, které byly přehlédnuté nebo byly zakryty velkými listy. Koncentrace herbicidu odpovídá údajům na etiketě a neměla by překročit 3 %, jinak dochází k defoliaci a účinná látka se nedostane do kořenů. U malých populací a roztroušeného výskytu je možné aplikovat herbicid kontaktně ve formě přímého nátěru listů nebo řezné plochy stonku po jeho seseknutí (např. herbicidní holí), což je šetrný přístup k okolní vegetaci, která tak může konkurencí zabránit opětovné kolonizaci bolševníkem. V závislosti na rozsahu invaze může být herbicid aplikován také ve formě bodového postřiku, který se používá buď u malých populací, nebo při výskytu na velkém území, ale s malou populační hustotou. Na rozsáhlé porosty se herbicid aplikuje ve formě plošného postřiku. Při aplikaci herbicidů je třeba respektovat předpisy o používání přípravků na ochranu rostlin. Předpokladem úspěchu zásahu je pečlivé provedení a správné načasování. V případě pozdního zásahu je třeba přežít kvetoucí okolíky a semena důkladně zničit (spálit), samotné useknutí a ponechání nezralých okolíků na lokalitě nezaručuje úspěch, protože i nezralá semena jsou schopna dozrát a na jaře příštího roku vyklíčit. I po úspěšném zásahu, při kterém se podařilo zcela zabránit tvorbě plodů, je však nutný následný management a monitoring po dobu cca 10-15 let do doby, dokud se nevyčerpá zásoba semen ze semenné banky.

Při veškerých zásazích je třeba nosit ochranný nepromokavý oděv zahrnující rukavice s dlouhou manžetou, ochranu obličeje kvůli vysoké fototoxicitě šťáv bolševníku a případně i respirátor. Je nutné se vyhnout styku rostliny s holou pokožkou, sliznicemi a očima; v případě zasažení postižené místo co nejdříve důkladně omýt vodou a mýdlem a zamezit působení UV záření na postižené místo nejméně po dobu 48 hodin.

Obnova invadovaných ekosystémů není většinou nutná, je možné využít samovolnou obnovu, které napomůže použití selektivních herbicidů zachovávajících jednoděložné druhy rostlin. Na dříve invadovaných plochách je však nutné udržovat pravidelný management (pastvu, seč), který sníží riziko opětovného výskytu bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) nebo dalších invazních druhů.

Na území Kraje Vysočina je v současnosti evidován spíše roztroušený výskyt bolševníku (nejčastěji desítky kusů v rámci jedné lokality), převážně podél vodních toků či dopravní infrastruktury.

Časová platnost tohoto opatření obecné povahy byla stanovena s ohledem na uloženou nutnost úplné eradikace bolševníku na území Kraje Vysočina

Článek 6 Platnost a účinnost

6.1 Toto opatření obecné povahy nabývá účinnosti v souladu s ustanovením § 173 odst. 1 správního řádu patnáctým dnem po dni vyvěšení veřejné vyhlášky.

6.2 Toto opatření obecné povahy je platné do jeho zrušení krajským úřadem, tj. do splnění dlouhodobého cíle, tedy dosažení úplné eradikace bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) v Kraji Vysočina v územním rozsahu dle čl. 2.

Příloha č. 1: Přehled metod dle Zásad regulace bolševníku velkolepého *Heracleum mantegazzianum* v ČR (kap. 4.7.5)

Aplikace herbicidu	Období zásahu	Metoda	Podrobnosti v zásadách regulace na str. č.	Je třeba způsobilost k aplikaci? ³
NE	Zjara, ihned po vyrašení rostlin	Mechanické podryvání rostlin	24	NE
ANO	Nejpozději do doby květu	Aplikace herbicidu na listy rostlin	25	ANO
ANO	Zjištěné kvetoucí rostliny	Je nutno květ a zejména semena důkladně zničit (spálit) tak, aby nedošlo k rozšíření semen. Na zbytek rostliny aplikovat herbicid		ANO

Obecné zásady

Bolševník je vhodné odstraňovat kombinací obou metod, tj. mechanické a chemické. Optimální postup je malé rostliny podrýt rýčem (přerušení kořene 10-15 cm pod zemí) a vyrytou rostlinu nechat na vhodném stanovišti uschnout. Mechanickou likvidaci je vhodné provádět hned po vyrašení rostlin. Při následné kontrole (červen) je optimální provést postřik nalezených rostlin selektivním herbicidem. Při zjištění kvetoucí rostliny je třeba odstranit květ a důkladně jej zničit včetně semen (spálit) tak, aby nedošlo k šíření semen. Na zbylou rostlinu aplikovat herbicid. Chemické přípravky (herbicidy) je třeba používat v souladu s jejich povolením a s pokyny uvedenými na obalu⁴. Management na eradikaci bolševníku je na zasažených pozemcích nutné provádět po dobu 10 - 15 let.

³ Viz. Odborná způsobilost pro nakládání s přípravky [<https://eagri.cz/public/portal/ukzuz/pripravky-na-or/odboma-zpusobilost>]. Údaje jsou platné ke dni vydání tohoto opatření obecné povahy.

⁴ Informace o přípravcích na ochranu rostlin jsou k dispozici na webových stránkách ÚKZÚZ: